

Entrevista a Judith Colell, directora de cinema i vicepresidenta segona de l'Academia de las Artes y las Ciencias Cinematográficas de España (Barcelona, 18 de juny de 2013)

Esther Gimeno Ugalde (Boston)

ESTHER GIMENO UGALDE: Com vas decidir fer-te directora de cinema?

JUDITH COLELL: Doncs jo crec que ho volia ser des que era petita. Primer vaig voler ser actriu perquè és la primera imatge que jo veia al cinema. Després, als dotze o tretze anys, vaig descobrir que existia la figura del director i vaig adonar-me que el que feien era el que m'interessava a mi; és a dir, explicar històries amb imatges.

EGU: I com vas començar a dirigir?

JC: Vaig començar primer fent curtmetratges i un llargmetratge col·lectiu, *El domini dels sentits* (1997). L'any 94 havia fet un curtmetratge que es deia *La pell*, que va ser nominat als Goya. Amb el mateix productor de *La pell*, l'Aureli Luna, feia temps que volíem repetir i treballar plegats en un llargmetratge. Ell em va dir que li agradaria donar-me l'oportunitat de fer el primer llargmetratge i vam estar parlant de possibles històries. I llavors vam trobar el llibre de la Isabel Clara Simó, *Dones*. En Jordi Cadena el va adaptar i jo el vaig dirigir. *Nosotras*, l'adaptació al cinema

Judith Colell (Foto: Pedro Usabiaga).

d'aquest recull d'històries, va sorgir d'aquí, de la relació amb aquest productor.

EGU: Has rodat ja tres llargmetratges, dos en solitari (*Nosotras* i *53 días de invierno*) i un en codirecció amb en Jordi Cadena (*Elisa K*); aquest darrer basat en una novel·la curta de la Lolita Bosch. Veus punts en comú en aquests tres projectes? Diries que hi ha algun tret definitori en el teu cinema o que tens un estil propi que et defineix com a directora?

JC: Jo crec que el meu estil, la meua de manera de narrar, es defineix després de *Nosotras*. Quan vaig fer *Nosotras*, jo encara estava buscant el meu llenguatge, que és bàsicament apropar-me a la realitat i explicar les històries amb el màxim de realisme possible perquè l'espectador se senti com un *voyeur* dintre de la pel·lícula, com una persona que mira, que és dins de la història. Això en el cas de *Dones/Nosotras* no es dona, perquè vaig intentar fer una pel·lícula molt acadèmica, molt ben feta; i ara quan la miro, m'hi veig en alguna cosa, però no és una pel·lícula gaire personal. Després de *Dones*, vaig fer molta publicitat i curiosament hi vaig aprendre moltes coses. Vaig aprendre a moure la càmera, vaig aprendre que tot muntava, vaig aprendre com apropar-me als personatges... La publicitat em va donar una agilitat que després he aplicat al cinema. De fet, en una *TV movie* que vaig fer després, *Fragments* (2003), ja vaig començar a aplicar tot això. I després, amb *53 días de invierno* (2006), és quan definitivament trobo com vull explicar les coses i començo a definir el meu llenguatge: la càmera en mà, la cerca de l'ànima dels personatges, la repetició d'una mateixa escena des de diferents punts de vista per trobar aquell moment de veritat... I, per últim, la pràcticament no utilització de música no diegètica (i cada cop em radicalitzo més en això), precisament per trobar aquest punt de veritat... Tot això és el que defineix el meu estil, penso.

EGU: Totes aquestes característiques són només pròpies dels treballs per al cinema o també del teu treball a televisió?

JC: Crec que també és aplicable a les altres *TV movies* que he fet, per exemple, *Positius* (2007), *Radiacions* (2012)...

EGU: I què estàs fent ara mateix? Quins són els teus propers projectes?

JC: Ara estic fent dues coses. Estic preparant una *TV movie* sobre Carmen Amaya. L'altre projecte és una pel·lícula per al cinema que passa entre Catalunya i Romania, una història d'amor entre dues persones d'aquests dos països. Es dirà *La vida imposible*. En aquests dos projectes continuaré explorant el mateix estil perquè encara tinc ganes d'explicar històries de la mateixa manera.

EGU: De les pel·lícules que has fet, dues són en castellà (*Nosotras* i *53 días de invierno*) i una està rodada únicament en català (*Elisa K*). El proper projecte de cinema que estàs preparant en quina llengua serà? Ja ho tens pensat?

JC: En català. Bé, el que faré és seguir una lògica.

EGU: I quina és aquesta lògica, Judith?

JC: Doncs, mira, jo considero que *53 días de invierno* hauria d'haver estat en català, per exemple. Els actors eren tots catalans, estava rodada a Barcelona... *Nosotras* era una altra història perquè allà teníem bastants actors que parlaven castellà.

EGU: Així doncs, al teu parer, el que hauria de determinar la llengua d'una pel·lícula és el càsting i la història que estàs explicant?

JC: Sí. *La vida imposible*, per exemple, serà majoritàriament en anglès però tindrà parts en romanès en les escenes rodades allà. I les que estiguin rodades aquí, doncs crec que hauran de rodar-se en català. Ara bé, si, pels motius que siguin, la pel·lícula acabés passant a Madrid o la protagonista fos castellana, es rodaria en castellà. A mi m'agradaria fer-la en català perquè és la meua llengua i procuraré trobar una protagonista que pugui fer-la en català, però també s'ha de tocar de peus a terra.

EGU: I en el cas de *53 días de invierno*, què va passar?

JC: Doncs va ser una qüestió comercial. Tots vam pensar que fer-la en castellà obriria més portes de cara a fora. I és cert: evidentment, és més fàcil obrir-se portes a Madrid, per exemple, si una pel·lícula és en castellà.

EGU: Ha tingut millor recepció que *Elisa K*?

JC: Sí, molta més. És una pel·lícula que va fer molta més taquilla. Televisión Española, per exemple, la va comprar, cosa que no va passar amb *Elisa K*. En canvi, *Elisa K* ha estat el regal més gran que ens podien fer perquè, a més a més, és la pel·lícula que ens ha permès fer un pas gegant com a autors. Vam guanyar premi al Festival de Donostia, el Premi Nacional de Cinema de Catalunya, etc. Va ser una pel·lícula que es va moure molt perquè va interessar molt a la crítica. És a dir, com a cineasta m'ha resultat molt més útil *Elisa K*, però comercialment *53 días de invierno* ha funcionat molt bé. La raó de tot això no la sé... No sé si és perquè va ser en castellà, perquè va agradar més; no ho sé...

EGU: Ara mateix estem fent l'entrevista a la seu de Barcelona de l'Academia del Cine Español, de la qual ets vicepresidenta segona. Com valors la teua experiència a l'Academia del Cine Español?

JC: Ha esta una experiència molt enriquidora i irrepetible. Hi dediquem molt de temps, tot i que és un càrrec totalment voluntari i sense remunerar.

EGU: I què creus que heu aconseguit aquests darrers anys?

JC: Què hem fet? Doncs una mica el que hem pogut, perquè ens ha tocat una època molt difícil... Però penso que l'actual president, l'Enrique González Mazo, serà un president molt recordat perquè una de les coses més importants que ha fet, malgrat la dificultat del moment – l'època més complicada del nostre cinema i de la nostra indústria – és canviar la imatge que la gent, la premsa i el públic tenia de nosaltres, del nostre cinema. L'Enrique hi ha dedicat molts esforços. Després d'una etapa molt convulsa a l'Acadèmia, hem intentat calmar una mica les aigües, però ens hem trobat aquest tsunami, aquesta crisi. Tot i això, hem fet una tasca important per conscienciar la premsa de què és el cinema espanyol i quina és la seva importància.

EGU: Creus que l'Acadèmia del Cinema Català, que va fundar-se l'any 2008, ha fet una tasca semblant en el context català? Quina creus que ha estat la seva funció? Et sembla que és una institució que ha creat un sentiment d'unitat, de suma d'esforços per ajudar a fer pinya?

JC: Sí, jo penso que sí. També sóc sòcia de l'Acadèmia del Cinema Català i crec que també és una institució molt necessària. Les acadèmies serveixen sobretot per promocionar el cinema d'un país. A l'Acadèmia de Cine Español hem creat una federació d'acadèmies iberoamericanes, la Federación Iberoamericana de Artes y Ciencias Cinematográficas. Això serà una cosa que haurà creat la nostra presidència, amb les acadèmies argentina, mexicana, colombiana, portuguesa... Ens vam reunir a Cartagena de Indias i ara ens tornarem a reunir a Donostia. Aquesta federació, feta durant la nostra presidència, és una tasca molt important. I l'Acadèmia del Cinema Català està tot just començant, però penso que està fent una bona feina: per visibilitzar, per obrir camins, per donar a conèixer el nostre cinema. La celebració tant dels premis Goya com dels Gaudí és cabdal.

EGU: A banda d'ésser una professional del cinema, és a dir, d'ésser una directora que ja compta amb una certa trajectòria, també et dediques a la docència universitària i tens un paper actiu en la teva professió. Ets vicepresidenta segona de l'Acadèmia de Cine Español, com ja hem dit, i també vas ser sòcia fundadora de CIMA, l'Asociación de Mujeres Cineastas y del Audiovisual. Què et duu a portar un paper tan actiu en el món del cinema? Podem dir que creus en la teva professió i que tot aquest activisme és necessari?

JC: I tant. Hi crec totalment. Jo penso que el cinema és cultura. És a dir, el cinema com a entreteniment em sembla molt bé que existeixi, però no

és el cinema que a mi m'interessa. A mi m'interessa el cinema com a part de la cultura d'un país. Jo crec cegament que un país sense cultura no té cap sentit; és a dir, els països tenen sentit quan tenen la seva cultura, la seva pròpia llengua, etc. Vivim en un món globalitzat: per exemple, tens les mateixes botigues aquí o a Boston o a Viena. L'únic que realment ens defineix com a país, com a entitat, és la nostra cultura. I el cinema forma part d'aquesta cultura. Evidentment jo seria igualment activa si em dediquéss a la literatura o a la pintura... Jo m'entrego al cinema perquè crec que és el que sé fer i, aleshores, m'hi dedico plenament. I faig moltes tasques que no porten cap benefici econòmic i les faig perquè crec en aquesta professió. I la docència la faig, en primer lloc, perquè m'agrada però també perquè em permet tenir una vida ordenada econòmicament; en aquest país, és molt complicat viure només del cinema, ja ho saps. I crec en la necessitat d'un cinema potent. Em fa molta pena quan Espanya o Catalunya no tenen cap pel·lícula en representació al festival de Canes un any i un altre i un altre... I a Berlín, el mateix. De tant en tant, sona la flauta i hi anem, però no guanyem cap premi. Aleshores et demanes: Què està passant? Quin tipus de cinema estem fent?

EGU: I quin creus que és el problema? Si és que pot parlar-se de problema...

JC: Jo penso que estem una mica despistats... També és cert que el festival de Canes funciona molt per modes. Recordo una època que era moda el cinema iranià i tot era iranià. Ara és més moda el cinema romanès. Però ara justament està tornant a canviar. A Espanya crec que hi ha dos tipus de cinema. Crec que en el cinema més d'entreteniment sí que estem trobant el camí: s'estan fent pel·lícules de gran èxit comercial com *Lo imposible* (Juan Antonio Bayona, 2012), etc. que estan imitant els models nord-americans i que han trobat la seva fórmula. Però en el cinema diguem-ne més d'autor, el cinema que s'ha de moure per festivals, estem navegant, tot i que es fan també pel·lícules molt bones al nostre país.

EGU: Tornant a CIMA i al paper de les directores en general, creus que les dones ho tenim especialment difícil en una professió com la vostra?

JC: Jo vaig decidir cofundar CIMA perquè crec que les dones no tenim la mateixa visibilitat que els homes. Crec que les dones no som igualment presents a la premsa que els homes. I crec que és injust que als festivals tots els membres del jurat siguin generalment homes. De fet, és molt poc usual trobar una presidenta d'un jurat de festival que sigui una dona. Per exemple, un festival com Canes o com Berlín... Els directors

dels festivals i els membres dels comitès de festivals sempre són homes. I la majoria dels grans crítics són homes. Tot això influeix? Doncs, no hauria d'influir, però després realment es publica un article titulat "Nuevo cine español" i resulta que només hi apareixen homes i no s'hi esmenta cap directora. Hi ha menys dones directores, és veritat. Però tenim més dificultats que els homes? No. Jo, personalment, no m'he trobat amb cap dificultat, cap ni una. Fins i tot et diré que tenim discriminació positiva, pel que fa a les ajudes, per exemple. Ara bé, per què hi ha tan poques dones? Doncs jo penso que perquè hi ha un sostre de vidre que fa frenar les dones. Jo tinc moltes estudiants, noies, i en el moment de decidir si han de ser directores, alguna cosa les frena: potser haver de triar entre la família o dirigir... Amb la Concha de Oro, passa una cosa semblant: no hi ha cap dona, tots són senyors amb barba. I et demanes: és que els jurats són misògins? Doncs no. Però alguna cosa passa. Tant la Icíar Bollaín com jo vam estar damunt la taula de la Concha de Oro, però finalment no vam guanyar-hi. I no crec que fos perquè diguessin "no, es que éstas son chicas". Però alguna cosa en el nostre subconscient –de tots nosaltres, de tots plegats– hi deu haver...

EGU: I aquí és on té cabuda CIMA?

JC: Doncs sí. CIMA ha d'existir per això. No perquè les directores tinguem un llenguatge comú, que al meu parer no el tenim; no perquè tinguem més dificultats que els altres (potser sí que tenim alguna dificultat per accedir a grans pressupostos, això sí, tot i que jo mai m'hi he trobat perquè faig pel·lícules petites)... CIMA feia falta per conscienciar i per evitar que hi hagi juntes directives i jurats en què no hi ha cap dona.

EGU: Hem dit abans que et dediques a la docència en la carrera de Comunicació Audiovisual. Com veus el panorama dels estudiants, dels joves en general?

JC: Els joves estan molt desanimats, estan espantats i, a més, amb tota la raó del món. No m'agradaria gens que els meus fills tinguessin ara 20 o 22 anys; els meus són encara més joves. I també estic contenta que cap dels meus dos fills vulgui fer Comunicació Audiovisual perquè el panorama és trist. Fins i tot jo mateixa, que sóc molt vocacional i no sabria fer res més, de vegades em pregunto per què no vaig estudiar una altra cosa. I jo encara creuo els dits perquè tinc feina, però tenim companys que estan desesperats, que no tenen feina. Directors, tècnics, actors, actrius, etc. I quina esperança tenim? Triguem molts anys a sortir d'aquesta crisi...

EGU: És cert. Tenim un panorama ben complicat. Què intentes fer tu des de la docència? Què creus que pots aportar als teus estudiants?

JC: Jo intento transmetre sobretot un cert optimisme per fer-los tirar endavant. Intento transmetre l'entusiasme perquè, com t'he dit, jo faig tot això perquè crec que el que fem nosaltres és molt important. Crec que el cinema no és pur entreteniment ni glamur, sinó que és cultura i és una eina imprescindible per a un país.

EGU: I els estudiants ho veuen igual?

JC: Jo els intento fer entendre això i després també intento que busquin sempre el seu propi estil, que no pensin que hem de fer cinema seguint motllos o important models d'altres bandes.

EGU: Com t'agradaria tancar l'entrevista?

JC: Potser remarcaria que la feina que estem fent és molt important, que cal seguir endavant i que cal fer un cinema variat. Demanaria al públic que cregui més en el nostre cinema i que el miri. Però també les administracions i nosaltres mateixos hauríem de creure molt més en el nostre cinema. Ens hem de proposar ser en festivals de primera categoria.

EGU: Moltes gràcies per l'entrevista, Judith.

JC: De res. Gràcies a tu. ■

- Esther Gimeno Ugalde, Boston College, Department of Romance Languages and Literatures, Lyons Hall 304E, 140 Commonwealth Avenue, USA-Chestnut Hill, MA 02467-380, <esther.gimeno.ugalde@bc.edu>.